

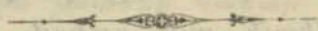
իրենց ստորագրութիւններով վաւերացրած, ինչպէս մեր ձեռքն հասած Հայոց նամակն է, կամ Բարգէնի Ա. թուղթը: Այդ հասկանալի պատճառով էլ Հայոց նամակում չեն յիշատակուած Վրաց և Աղուանից եպիսկոպոսների անունները, ինչպէս և նրանց տուած թղթերում չէին լինի Հայոց եպիսկոպոսների անունները:

Այդպիսով մենք ինդիրը համարում ենք վերջնականապէս պարզուած և անփիճելի կերպով ապացուցուած:

Հայոց Բարգէն կաթողիկոսը, մեզ հասած բոլոր պրիւրների տուած տեղեկութիւնների համաձայն, գումարել է միայն Մի ԺՈՂՈՎ ԳՈՒԻՆՈՒՄ, և ոչ մի ժողով Վաղարշապատում. իսկ այդ միակ ժողովը կայացել է անկասկած 506 ԹՈՒԱՍԿԱՆԻՆ Վրաց և Աղուանից մասնակցութեամբ, և այն ժողովը է, որ յիշուած է նաև Աբրահամ կաթողիկոսի Գ. թղթի մէջ առ Վրաց Կիւրիոն կաթողիկոսը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆՅ

26 Յունիսի 1908.

ՏԻՄՈԹԷՈՍ ԿՈՒԶԻ ՄԱՍԻՆ

Լրացուցումն եւ ուղղելիք

Արարատում տպած յօդուածումս (համար Մայիս—Յունիս) կարևոր եմ համարում ուղղել հետևեալները.

1. Էջ 572, տող 3, «552—556 քառամեակին» պիտի լինի «552—555 քառամեակին», ինչպէս որ է մի քանի տող ներքևում (Արատապութեան մէջ արգէն ուղղուած):

2. Էջ 576, տող 13, «25, 29 կամ 30 օգոստոսի» պիտի լինի «24, 29 կամ 30 օգոստոսի». (արտատպ. ուղղուած):

3. Էջ 587—588, § 21, (արտատպ. էջ 27, տող 1—6), պիտի դուրս ձգուին հետևեալ 6 տողերը, «Այս սահմանը կարելի է աւելի ևս սեղմել—վաթսունական թուերին»: Այստեղ տեղի է ունեցել աւելի կոպիտ թիւրիմացութիւն,

շիտթուել են Գեննատիոս պատրիարքն և Գեննատիոս Մարտէլլցին: Վերջինիս է վերագրուում Տիմոթէոսի լատին թարգմանութիւնը (հինգերորդի վերջերին). իմ ձեռքի տակ եղած շատ անբաւարար աղբիւրներից քաղում եմ հետևեալը. Ses frères le prièrent de traduire encore l'ouvrage de Timothée Elure, adressé à l'empereur Léon, contre le concile de Chalcedoine, Gennade, en mettant cet écrit en latin, eut soin d'en faire remarquer les erreurs և այլն. (Nouv. Encyclopéd. Théol. dic. de Patrolog. publ. par M. l'abbé Migne.) Այս սրբագրութիւններով իմ եզրակացութիւնները չեն փոխուում և մնում են նոյնը:

4. Շատերին շիտթում է այն հանգամանքը, որ հինգերորդ և վեցերորդ դարերից չունինք մինչև այժմս որ և է ուրիշ օրինակ ոչ ամսի՝ այլ ամսաթուի զուգաւորութեան՝ մեզ հասած ուղղակի, և ոչ թէ աւելի նորագոյն պատմիչների միջնորդութեամբ: Վերջիններիս ցուցումները կարող են լինել քիչ թէ շատ յաջող կամ անյաջող յետադարձ հաշիւներ: Բայց այս հանգամանքը պէտք է բացատրել, ըստ իմ կարծեաց, միմիայն այն բանով, որ ժամանակաբանական տեսակէտից լաւ կամ գրեթէ բնաւին չեն ուսումնասիրուած մեր մատենագրութեան առաջին երկու դարերը: Յամենայն դէպս «Տիմոթէոսի» ամսաթուի զուգաւորութիւնը միակը չէ: Շուտով առիթ կունենամ նոյնպիսի զուգաւորութեան վրայ հիմնուած ապացուցանել, որ Եւսեբիոսի Եկեղեց. Պատմութեան հայ թարգմանութիւնը ասորականից կատարուած է որոշ քառամեակում, Մաշտոց Մեսրոպի կենդանութեան ժամանակ, որով և լիովին արդարանում է Խորենացու պահած տեղեկութիւնը, թէ «վկայ քեզ ի մօտոյ երաշխա օրեսցէ Եկէսիաստէ գիրք Եւսեբի կեսարացւոյ, զորս ևս թարգմանել երանելի վարդապետն Մաշտոց ի հայ լեզու» (Բ., 10): Աւելորդ եմ համարում ուրիշ աւելի մանր ինքն ըստ ինքեան հասկանալի ապագրական վրիպակները ուղղել, շարուածքի տառերի մաշուածութիւնն անհնարին է դարձնում լաւագոյն սրբագրութիւնը (օրին. չորս = չորս և նմաններ):

Յուլիս, Էջմիածին

Գալուս Տէր Մկրտչեան